

RECENZE

KRONIKA RODU JANA DUHY

Danuše Kšicová – Jaroslav Vaculík (eds.): Rodinná kronika volyňských Čechů, Masarykova univerzita, Brno 2006, 145 s.

Kronika rodu Jana Duhy (1824–1889), který se počátkem roku 1869 přestěhoval i s rodinou na Volyň, byla sepsána jeho synem Františkem Janem Duhou a vnukem Emiliánem Duhou a zahrnuje období od roku 1869 do roku 1930 s krátkými příspěvky k letům 1947 a 1952. František Jan Duha začal psát svůj text kroniky v roce 1909 a až do své smrti 7. srpna 1935 zachytil osudy rodiny Duhových do roku 1917, zbytek dopsal jeho syn Emilián po roce 1937. Emilián Duha přišel v roce 1945 s vojskem Rudé armády na Moravu, kde jeho syn Emil začal hospodařit v rámci repatriace na statku v Babicích u Šternberka. V padesátých letech byl Emil vystaven perzekuci a 11. července 1952 zemřel. Po smrti jeho otce Emiliána převzal babický statek Emilův bratr Jiří Duha, u něhož kroniku rodu Duhových objevil historik dr. Evžen Petrov a vdova po něm prof. PhDr. Danuše Kšicová, DrSc. za spolupráce doc. PhDr. Jaroslava Vaculíka, CSc. ji v roce 2006 vydala.

Duhova rodina pochází z Všeradice v hořovickém okrese. Jan Duha se stal ovčákem ve Velkých Ovčínách na panství Schwarzenberků a ve čtyřiařiceti letech jako voják prošel v roce 1848 Rakousko, Uhry, Tyrolsko a Itálii a teprve po návratu domů se oženil a pracoval v zemědělství a také jako zedník a holič. Spolu se svou rodinou se pak v březnu 1869 odebral do Ruska na Volyň, kde bydlel v obci Hlinsko poblíž města Rovna. Po složení přísahy věrnosti caru Alexandrovi II. v roce 1870 v Dubně získali zdejší volyňští Čechové různá práva, byli např. osvobozeni od vojenské povinnosti, měli svou samosprávu atd. Zlepšení životních podmínek přinesla i železniční dráha, postavená v roce 1874, pro hospodářský rozmach mnoho znamenala i stavba pivovaru v Hlinsku. Od roku 1873 zde působila česká škola, hostinec i obchod s koloniálním zbožím a později i parní mlýn, ochotnické divadlo a obecní knihovna. Češi tu zavedli i pěstování chmele a sázeli ovocné sady. Byla zde i českobratrská fara, mezi Čechy byli i římskokatolíci, stále mezi nimi však silil shora fedrovaný vliv pravoslaví.

Situace se změnila v polovině osmdesátých let 19. století, kdy proti Čechům sílil rusifikační tlak a nátlak na přestup k pravoslaví. V roce 1892 byla zrušena česká knihovna v Hlinsku a v roce 1894 přijal pravoslaví i syn Jana Duhy František Jan s celou rodinou. Také po stránce hospodářské se jim dařilo hůře. Kronika zachycuje i sociální nepokoje v roce 1905 a revoluci v roce 1917. V roce 1919 došlo i v oblasti Hlinska ke střetu volyňských Čechů s bolševiky, ve dvacátých letech připadla tato oblast Volyně k Polsku. Někteří členové rodiny Duhových, žijící ve vesnici Moščanovka, však náleželi k SSSR. Na podzim roku 1939 byla připojena k Sovětskému svazu západní část Ukrajiny a obě křídla rodiny, žijící do té doby na rozděleném území, se mohla opět stýkat.

Kronika zachycuje tak téměř stoletou historii rodiny Duhových od jejich cesty na Volyň v roce 1869 až po návrat do vlasti a usazení na Moravě v roce 1945. Vydání kroniky přineslo řadu pravopisných i jiných jazykových problémů, zejména František Jan Duha, který přišel na Volyň jako dítě kolísá mezi češtinou a ruštinou či ukrajinštinou a nechybí tu ani vliv polštiny. Editoři proto připojili k edici kroniky slovník málo frekventovaných archaismů či různých typů kalků. Edice obsahuje také úvodní slovo Jaroslava Vaculíka, předmluvu Danuše Kšicové, nepodepsaný doslov a uzavírá ji kromě zkratkách výběrová bibliografie a obrazové přílohy. Kronika Duhových je zajímavým svě-

dectvím o životě české menšiny v někdejší ruské volyňské gubernii na přelomu 19. a 20. století i složitých poměrech v této oblasti po první světové válce.

Richard Pražák

LITERÁRNÍ DĚJINY MEZI FILOLOGIÍ A POLITIKOU

Darko Dolinar: *Med književnostjo, narodom in zgodovino. Razgledi po starejši slovenski literarni vedi.* Inštitut za slovensko literaturo in literarne vede ZRC SAZU – Celjska Mohorjeva družba, Celje – Ljubljana 2007, 336 s.

Ředitel Ústavu slovinské literatury a literární vědy Slovinské akademie věd a umění Darko Dolinar vydal knižně soubor svých studií pod názvem *Med književnostjo, narodom in zgodovino*. Nejde o nahodile vybrané příspěvky, ale o monograficky a kompozičně celistvý text, jehož sjednocující myšlenkou se stává poznání vývojových linií a perspektiv slovinského literárněvědného myšlení v širším kulturněhistorickém prostoru zhruba v období 1850–1950. Na počátku tohoto období dochází v evropské humanistice malých slovanských národů k formování moderních filologií, z nichž se pozvolna vyčleňuje literární věda metodologicky spjatá s pozitivismem a také vznikají první pokusy o kritické uchopení nacionálně koncipovaných literárních dějin většinou s vlastenecky obrannou funkcí. Slovanská filologie pěstovaná jako srovnávací jazykovědný výklad textů a jejich bio-bibliografický popis ustupuje komplexnější interpretaci. Nikoli náhodou koncem 19. století Jagić vytýká Gebauerovi, že na pražské univerzitě vychovává specializované bohemisty, nikoli slavisty. Literární věda se tak zapojuje do politického zápasu o kulturní a státotvornou emancipaci a národní identitu. Po přelomu století nastává přirozená diferenciaci a rozvrstvení metod a předmětu studia, nastupují nové osobnosti, zakládají se univerzitní katedry. Sociologismus, duchovědné školy a psychologismus, rozmach kulturní historie a dějin idejí – to vše připravuje cestu k antipozitivistickému přelomu teoretického myšlení o literatuře, který završí v meziválečném období formalismus, strukturální estetika a další -ismy. Literární historie se zbavuje ideologických konotací, zůstává však stále citlivým katalyzátorem společenských proměn.

Dolinar tento obecný proces formování moderní literární vědy sleduje v slovinském kontextu, např. v době, kdy koncem 19. století se ozývá volání o zrovnoprávnění slovinštiny a srbochorvatštiny, kdy slovinská kultura stejně jako česká se opozičně vymezuje vůči svým neslovanským sousedům. V úvodním slovu *Literarna veda pred ogledalom* (s. 9–14) zdůrazňuje, že nepíše syntetické dějiny literárněvědného myšlení a ani nezamýšlí zrcadlový otisk nejdůležitějších titulů, nýbrž že se zaměřuje na klíčové momenty, které ovlivňovaly konstituování literární teorie a historie. Už rozvržení tří základních částí (*O predmetu in metodah*, s. 17–114; *O inštitucijah*, s. 117–170 a *O literarnih zgodovinarjih*, s. 173–300) ukazuje, že Dolinar počátky slovinské filologické vědy nahlíží v literárním polysystému, v širších souvislostech, kde literatura vystupuje jako specifická paměť a kulturní reprezentace. Dějiny idejí nejsou podle autora jen střety metod a koncepcí či abstraktní, odosobněné diskuse o předmětu studia, ale živí lidé – badatelské osobnosti, které si vytvářejí své školy a které zakládají instituce, na nichž pak působí společně se svými žáky a vědeckými nástupci.

V první teoreticko-metodologické části Dolinar věnuje pozornost literárněteoretickým modelům a potřebám nacionální literární historie: teorie jako samostatná disciplína se osamostatnila až v souvislosti s rozvojem komparatistiky v meziválečném období. Ačkoli v tomto dvacetiletí existuje pluralismus metod, v literárních dějinách dominuje empiricko-positivistická škola Prijatelje a Kidriče, tvůrců základních přehledových syntéz a rozsáhlých monografií o slovinské klasice. Dolinar dále připomíná první kritické edice, včleňování vědeckého studia folklóru do systematiky literární vědy, význam diskuse o Frizinských památkách a slovinské reformaci pro vyjasňování metodologických otázek novodobé literární historie, která se už v období moderny vnitřně diferencuje a proto její hlavní představitelé (Prijatelj, Kidrič, Grafenaur, Žigon ad.) nelze označovat za generačně celistvou skupinu. První část uzavírají pasáže o recepci slovinského romantika Prešerna počátkem 20. sto-